

Justiitsministri 13. novembri 2013. a määruse nr 36 „Vandetõlgile tõlketööde määramise ja täitmise kord ning tasumäärad“ muutmise määruse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõuga muudetakse justiitsministri 2013. aasta 13. novembri määruses nr 36 „Vandetõlgile tõlketööde määramise ja täitmise kord ning tasumäärad“ (edaspidi *määrus*) vandetõlkide tõlketöö korraldust, tasumäärasid ja mahuarvestust. Vandetõlkidele sätestatakse Tõlkevärava kasutamise kohustus, mille tulemusel muutuvad nende tõlketöö määramise ja täitmise korraldus ning kasutatavad tõlketehnoloogilised vahendid. Lisandub terminitöö kohustus.

Eelnõu eesmärk on sätestada määruse muudatused, millega luuakse eeldused Tõlkevärava kasutuselevõtmiseks Riigi Teatajas avaldatavate seaduste ja välislepingute tõlkimisel vandetõlkide poolt.

2019. aastal valmis Justiitsministeeriumi juhtimisel keskse tõlkekeskkonna kontseptsioon¹ ning 2021. aasta juuniks keskse tõlkemooduli ärianalüüs ja prototüüp,² mis said Vabariigi Valitsuse heakskiidu. Projekti eesmärk oli koondada ühele platvormile seni väljaarendatud keele tehnoloogilised lahendused ja tõlketööriistad, et võimaldada avalikul sektoril tulevikus tõhusamalt ja kvaliteetsemalt tõlkida. Kontseptsiooni ja prototüübi alusel valmib 2024. aastal Haridus- ja Teadusministeeriumi korraldamisel ja Eesti Keele Instituudi juhtimisel keskse tõlkekeskkonna Tõlkevärava arendustööde esimene etapp.

Esimeses etapis koondatakse Tõlkeväravasse tõlkekorralduslikud ja keele tehnoloogilised võimalused tõlketööde määramiseks, täitmiseks ja vastuvõtmiseks ning tasu arvestamiseks. Samuti koondatakse Tõlkeväravasse tõlkemälud, sh seaduste tõlkimisel loodud tõlkemälud ja masintõlkevahendite kasutamise võimalused, ning liidestatakse tõlketermineid sisaldav Ekilexi sõnastiku- ja terminibaasisüsteem (edaspidi *Ekilex*). Tõlkevärav toetab ka muudatuste tõlkimist olemasolevasse õigusakti tõlke tervikteksti ja tõlke vormindamist Riigi Teatajas avaldamiseks vajalikus XML-vormingus.

Määrus on kavandatud jõustuma 2024. aasta 1. juunil.

1.2. Ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna Riigi Teataja talituse juhataja Jüri Heinla (jyri.heinla@just.ee) ja sama talituse nõunik Mari Peetris (mari.peetris@just.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse keeletoimetaja Merike Koppel (merike.koppel@just.ee).

1.3. Märkused

Eelnõuga muudetakse justiitsministri 2013. aasta 13. novembri määruse nr 36 „Vandetõlgile tõlketööde määramise ja täitmise kord ning tasumäärad“ sõnastust avaldamismärkega RT I, 23.12.2013, 8.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

¹Justiitsministeerium. Ettepanekud ühtse tõlkemälu ja automaattõlke loomiseks. <https://www.just.ee/media/4735/download>

²Justiitsministeerium. Keskse tõlkekeskkonna ärianalüüsi ja prototüübi tulemused. <https://www.just.ee/media/504/download>

Eelnõu § 1 punktiga 1 täiendatakse määruse § 1 lõiget 2 punktiga 4, mille kohaselt reguleeritakse määrusega lisaks seadusele ja välislepingule ka muu õigusakti tõlkimist ja toimetamist, kui tellija ja vandetõlk on sõlminud vastavasisulise kokkuleppe.

Riigi Teataja seaduse § 6 lõige 3 sätestab vandetõlgi pädevusena seaduse ja välislepingu tõlkimise. Vandetõlgi seaduse § 5 lõige 2 sätestab vandetõlgi avaliku ülesandena seaduse ja välislepingu tõlkimise. Määrus on seni sätestanud üksnes seaduse ja välislepingu vandetõlgipoolse tõlkimise. Ülejäänud õigusaktide tõlkimine ei ole vandetõlgi avalik ülesanne. Riigi Teataja seaduse § 6 lõike 4 kohaselt on muude Riigi Teatajas avaldatavate õigusaktide tõlkimise korraldamine valdkonna eest vastutava ministeeriumi või Riigikantselei pädevuses.

Kuna Riigi Teatajas avaldatava muu õigusakti tõlkimine ja toimetamine ei ole vandetõlgi avalik ülesanne, siis tõlgib ja toimetab vandetõlk seda kokkuleppe alusel. Mõistlik on ka muu õigusakti tõlkimise ja toimetamise korral rakendada määrust, mis võimaldab kasutada Tõlkeväravas koondatud korralduslikke ja tõlketehnoloogilisi vahendeid ning tagab tõlke kvaliteedi ja tõlkimise tõhususe.

Eelnõu § 1 punktiga 2 täiendatakse määrust uue §-ga 1¹, milles sätestatakse Tõlkevärava olemus ning kohustus kasutada seda tõlketööde määramisel, täitmisel ja vastuvõtmisel. Tõlkevärava kasutamise kohustus tagab tõlkekorraldajale ehk tõlketöö tellijale ja vandetõlgile Tõlkeväravas loodud tõhusad ning tõlkekvaliteeti tagavad korraldus- ja tõlkimisvõimalused.

Tõlkevärav võimaldab ka säilitada tõlkimisel õigusakti tekst Riigi Teatajas avaldamiseks vajalikus XML-vormingus, seda ka juhul, kui tegemist ei ole seaduse XML-struktuuriga ja õigusakt ei ole paragrahvisüsteemis. Tõlkeabitarkvara loeb failist välja need tekstiosad, mida ei ole veel tõlgitud, ja juhatab tõlkija tõlkeabiprogrammis nende segmentideni, mis vajavad tõlkimist, peites ära faili ülesehituslikud struktuurimärgendid. Sellega muutub tõlkekorraldus tõhusamaks, sest pärast tõlke valmimist langeb ära vajadus faile vajalikku vormingusse tagasi konverteerida.

Eelnõu § 1 punktis 3 sätestatakse määruse § 4 lõike 3 muudatus, millega jäetakse välja tellija kohustus määrata tõlketöö e-kirja teel ja sätestatakse tõlketöö määramine Tõlkeväravas. Muud vajalikud andmed, mis lisatakse tõlketööle, on näiteks tõlke esitamise tähtpäev, abimaterjalid, teave arve esitamiseks, lisajuhised. Kuna Tõlkevärav võimaldab tõlketöö määramist, määratakse tõlketöö e-kirja saatmise asemel edaspidi Tõlkevärava kaudu. Selleks peab vandetõlk liituma Tõlkeväravaga, mille tarbeks loob tõlketöö tellija esindaja vandetõlgile Tõlkeväravas isikliku konto.

Eelnõu § 1 punktis 4 sätestatakse määruse § 4 täiendamine lõikega 6¹, mis võimaldab tellijal teha välislepingu tehnilise lisa tõlkimise kooskõlastatult vandetõlgiga ülesandeks mõnele asjatundjale, kes võib lisas kasutatud terminoloogiat vandetõlgist paremini tunda. Sellised erialast terminoloogiat sisaldavad lisad on näiteks mitmel välislepingul. Sageli on sellised erialast terminoloogiat sisaldavad lisad välislepingutel, näiteks ohtlike kaupade rahvusvahelise raudteeveo määruse [lisad](#) või spordis dopingu kasutamise vastase rahvusvahelise konventsiooni [lisad](#), mis sisaldavad rohkelt asjaomase valdkonna terminoloogiat. Otstarbekas on lasta sellised lisad tõlkida näiteks vastava valdkonna ametnikel. Kas vandetõlk peab sel viisil tõlgitud lisad üle vaatama, jääb valdkonna eest vastutava ministeeriumi ja välislepingu tõlke põhitekti tõlkimise eest vastutava vandetõlgi ühisotsustada.

Eelnõu § 1 punktiga 5 täiendatakse määruse § 5 lõiget 5, täpsustades, et Tõlkeväravas tõlketööd tehes tagab vandetõlk, et tõlkemälu jõuab selleks ettenähtud andmebaasi. Ka seni oli

vandetõlkidel kohustus lisada tõlkemälu andmebaasi, kuid nii tõlkemälu loomiseks kui ka talletamiseks puudusid kesksed tehnoloogilised vahendid.

Tõlkemälu on fail või andmebaas, mis talletab varem tõlgitud segmente. Segmentideks on laused ja lausesarnased ühikud, näiteks pealkirjad või loeteluelemendid. Tõlkemälu talletab lähteteksti ja sellele vastava tõlke vastepaarides. Tõlkemälu kasutatakse tavaliselt tõlkeabiprogrammides, kus on lisaks tõlkemälule ka tekstitöötlusprogramm, terminisõnastikud ning sageli võimalus kasutada masintõlget. Programm jaotab tõlgitava teksti segmentideks, seejärel otsib kattuvusi nende segmentide ja varem tõlkemällu salvestatud tõlgitud vastepaaride vahel. Tõlkija võib pakutuga nõustuda, asendada selle uue tõlkega või pakutut muuta, et see lähtetekstiga sobituks. Viimasel kahel juhul talletub uus või muudetud tõlge mällu.

Tõlkeväravas on loodud võimalus luua tõlgitud tekstist tõlkemälu ja salvestada see andmebaasi. Tõlkemälu talletamine võimaldab seda edaspidi tõlkimisel kasutada. Seetõttu on vandetõlk kohustatud tõlkima muudatused tõlkemälu abil juba olemasolevas tõlke terviktekstis. Tõlkeväravas on võimalik tõlkida üksnes neid tekstiosi, mida on muudetud, kasutades masintõlget ja senist tõlkemälu. Vandetõlgid võisid seni kasutada mitmesuguseid tõlkeabitööriistu, mis seda võimalust pakuvad, kuid varem ei olnud keskse tõlkeabitööriista kasutusvõimalust.

Eelnõu § 1 punktiga 6 täiendatakse määruse § 5 uue lõikega 5¹, milles sätestatakse vandetõlgile uus kohustus kanda tõlkimise või toimetamise käigus kasutusele võetud uued või muudetud tõlketerminid Ekilexi. Terminitöö on õigusaktide tõlkimise ja toimetamise osa. Õigustekstide tõlkimisel on ühtse terminoloogia ja selle järjepidev trafaretne kasutamine oluline, et tagada tõlgete üheselt mõistetavus. Seetõttu on oluline, et kõik õigusteterminid oleksid kättesaadavad ja et neid kasutataks üldjuhul kõikide õigusaktide tõlkimisel.

Kuna Ekilexi täiendamine on detsentraliseeritud, st kasutajad peavad ise sinna termineid lisama või sealseid terminikirjeid uuendama, on just vandetõlkide osa selle ülesande täitmisel tõlke kvaliteedi tagamise eesmärgil suur, sest nemad on esmased terminiloojad.

Mõistekirje koosneb lähtekeele terminist, sihtkeele terminist, allikaviidetest, näiteks viitest õigusaktile, kus seda terminit kasutatakse, määratlusest ehk definitsioonist ja väärtusolekust, milleks võib olla vaikumisi „eelistatud“, „endine“, „väldi“ jm. Uue mõistekirje sisestamiseks tuleb esmalt luua kirje allika kohta, kus termin sisaldub või mille kaudu on see käibele tulnud (st allikakirje). Seejärel tuleb lisada eestikeelse ja kasutusele võetud võõrkeelse termini paar ja need loodud allikakirjega siduda. Võimaluse korral tuleb mõlemas keeles terminitele lisada juurde säte, kus on termini kasutus kontekstist näha. Seejärel tuleb lisada täiendavad võõrkeelsed terminid ja määrata neile väärtusolek, näiteks tuleb lisada, kas tegemist on endise või välditava terminiga või mõnes muus kontekstis lubatava sünonüümiga. Samuti tuleb mõistekirje juurde lisada lisateavet, mis näiteks juhendab tõlkijat terminivaste valimisel, kui tegemist on keerulisema mõistega, või sisaldab selle eksperdi nime, kellega terminiküsimuses konsulteeriti. Kui on vaja mõistekirjet täiendada, tuleb samuti alustada allikakirjest, kuid üldjuhul on siis läbitavaid samme vähem ja tegemist on pigem endiste või välditavate terminite ja lubatavate sünonüümide lisamisega.

Vastavad juhised ja nõuded leiab Ekilexi kasutusjuhendist. Vajaduse korral annab sõnastiku pidaja, s.o Eesti Keele Instituut, lisajuhiseid.

Lisaks tõlkimise ja toimetamise tasustamisele sätestatakse määruse § 8 uues lõikes 1¹, mis lisatakse määrusele eelnõu § 1 punktiga 12, ka terminitöö tasustamine.

Eelnõu § 1 punktiga 7 muudetakse määruse § 5 lõiget 6, sätestades, et vandetõlkide töös kasutatavaid tõlkemälusid ja termineid hoitakse edaspidi Eesti Keele Instituudi andmebaasides. Seni oli see ülesanne Registrate ja Infosüsteemide Keskusel, kes aga seda ei täitnud, kuna terminite andmebaas anti Eesti Keele Instituudi valdusse, mis oli üks Ekilexi loomise alus.

Samuti ei olnud tõlkemälud keskselt koondatud, kuna selleks ei olnud tehnilisi võimalusi ja vandetõlgid kasutasid tõlkimiseks erinevaid tõlkeabiprogramme, mida ei olnud tehnoloogiliselt võimalik kesksete andmebaasidega ühendada. Edaspidi toimub tõlkimine Tõlkevärava abil ühtses tehnoloogilises ahelas koos tõlkemälude talletamise ja säilitamisega ning nende edaspidise ühise kasutamisega. Tõlkemälude ja terminite ühiskasutus võimaldab tõlkimisel aega ja raha kokku hoida, välistades vajaduse juba tõlgitud lauseid või nende osi uuesti tõlkida või terminitele tähendusi otsida. Samuti tagab ühiskasutus edaspidi avaliku sektori tõlgete ühtluse ja kvaliteedi, mis kandub üle ka erasektorisse, ning toetab eesti keeletehnoloogia arengut. Automaatika ja keeletehnoloogia pakutavaid eeliseid arvestades seadusi väljaspool Tõlkeväravat edaspidi ei tõlgita.

Eelnõu § 1 punktiga 8 muudetakse määruse § 6 lõiget 1, võrdsustades digitaalselt allkirjastatud tõlke esitamise tõlkeülesande täitmisega Tõlkeväravas. Kuna vandetõlk on oma isikut Tõlkeväravasse riigi autentimisteenuse kaudu sisenemisel tõendanud, ei ole vaja tõlketööd digiallkirjastada. Samas säilitatakse võimalus tõlketöö digiallkirjastada, kui tõlketöö Tõlkevärava kaudu tellijale esitamisel peaks tekkima tehnilisi tõrkeid või tõlketöö täidetakse üleminekuperioodil väljaspool Tõlkeväravat.

Eelnõu § 1 punktiga 9 tunnistatakse kehtetuks määruse § 6 lõige 2, mis näeb ette tõlketöö esitamise üksnes e-postiga. Edaspidi esitatakse tõlketöö Tõlkeväravas või kui tõlketöö täidetakse väljaspool Tõlkeväravat, siis saavad tellija ja vandetõlk ise omavahel kokku leppida, milliseid elektroonilisi kanaleid tõlketöö esitamiseks kasutada. Määruse kehtestamise ajal oli e-posti kasutamine otstarbekas, kuna tagas tõlketöö esitamise elektroonilises vormis ja muid võimalusi elektrooniliseks esitamiseks ei olnud.

Eelnõu § 1 punktiga 10 täiendatakse määruse § 7 lõikega 6¹, mis annab tõlketöö tellijale õiguse võtta tõlge vastu, kui ekspertide tagasiside viibib. Lõige lisatakse vandetõlkide esitatud arvamuse põhjal, et piiritleda paremini vandetõlke esitamist ja vältida tekstide ülemäärast töötlemist isiklikest stiileelistustest lähtudes.

Eelnõu § 1 punktiga 11 kehtestatakse määruse § 8 lõige 1 uues sõnastuses, muutes tasumäärad sõnapõhiseks. Koos sõnapõhiste tasumääradega sätestatakse ka minimaalsed tasumäärad, millest väiksemat tasu ühe tõlketöö eest ei maksta. Seni olid minimaalsed tasumäärad sätestatud sama paragrahvi lõikes 4, mis tunnistatakse eelnõu § 1 punktiga 14 kehtetuks. Tõlketöö tasumäär ei sisalda selle tõlketööga seoses tehtud termin töö tasumäära, viimane võib sellele lisanduda.

Seni oli uue tervikteksti tõlkimise tasu arvestamise alus tõlke sihtkeele standardlehekülj ja muudatuste tõlkimise alus lähtekeele standardlehekülj, mis mõlemad on 1800 tähemärki koos tühikutega. Edaspidi arvestatakse tõlketöö mahtu üksnes lähtekeele alusel. Uue mahuarvestuse aluseks on sõna ja üks tõlke lähtekeele standardlehekülj on 250 sõna. Tõlkeabitarkvarad ei arvesta tähemärkide arvu koos tühikutega ja üldiselt on ülemaailmsel tõlkekorraldusturul üle mindud sõnapõhisele arvestusele. Samuti ei võimalda tõlkeabitarkvara arvestada sihtkeelselt tekstilt saadavat säästu. See tähendab, et kordusi ja tõlkemälust tulenevat kasu ehk varem tõlgitud sarnaseid lauseid automaatselt ei arvestata, vaid analüüsitakse üksnes lähteteksti.

Lähteteksti all mõistetakse teksti, mis edastatakse vandetõlgile tööfailina Tõlkevärava kaudu, 4 (9)

ja seega on lähtekeel töösse saadetud failis kasutatav keel.

Kuna tõlkeabitööriistad arvestavad mahtu üksnes lähtekeele põhjal, tuleb automaatsfunktsioonide kasutamiseks minna üle lähtekeelepõhisele mahuarvestusele ja kaotada seejuures tõlgitud teksti mahu käsitsi arvestamine. Sõnapõhise arvestuse puhul ei ole tavaks arvestada tõlgitud teksti suuremat mahtu ega maksta tasu tõlgitud teksti alusel nagu seni.

Eesti Tõlkebüroode Liit on seisukohal, et „kui tõlkemahtu arvestatakse tähemärkide järgi, arvestatakse tõlketöö hinda valmistõlke eeldatava mahu põhjal. Eesti keelest teise keelde tõlkides laieneb tekst enamasti umbes 20 protsenti ja lõppmahu saamiseks tuleb teksti algmaht 1,2-ga korrutada. Kui mahtu arvestatakse sõnade põhjal, siis laienemist ei arvestata“.³

Uued tasumäärad on võrreldes seniste tasumääradega lähtekeele alusel järgmised:

- 1) tervikteksti tõlkimise puhul 0,12 eurot sõna eest, mis võrdub 30 euroga lehekülje eest, seni 20 eurot lehekülje eest sihtkeele alusel;
- 2) toimetamise puhul 0,08 eurot sõna eest, mis võrdub 20 euroga lehekülje eest, seni 10 eurot lehekülje eest algse tõlketeksti alusel ja
- 3) muudatuste tõlkimise ja tervikteksti lisamise puhul 0,14 eurot sõna eest, mis võrdub 35 euroga lehekülje eest, seni 22 eurot lehekülje eest lähtekeele alusel.

Sätestatava miinimumtasu aluseks on ümberarvestatult 125 sõna. Seega tervikteksti tõlkimise minimaalne tasumäär on 15 eurot, olemasoleva tõlke toimetamise puhul 10 eurot ning muudatuste tõlkimise ja tervikteksti lisamise puhul 17,5 eurot.

Vandetõlkide tasumäärasid ei ole muudetud alates määruse jõustumisest 2014. aastal. Võrreldes teiste avalik-õiguslike ametitega on vandetõlkide tasu püsinud muutumatuna. Patendivolinike tasu ja advokaaditasud ei ole õigusaktiga sätestatud ja lepitakse kokku kliendiga, seega on neil võimalik tasumäär kokku leppida vastavalt võimalustele ja turuolukorrale. Kohtutäiturite ja notarite tasusid on selles ajavahemikus korduvalt üle vaadatud ning pankrotihaldurite tasud vaadati üle 2021. aastal.

22 euro ostujõud oli 2014. aastal sama mis 33 euro ostujõud 2023. aastal. Tarbijahinnaindeks tõusis alates 2014. aasta oktoobrist kuni 2023. aasta oktoobrini 49,8%.⁴ Senised tasumäärad on seda arvestades maha jäänud, kuigi tavatõlketuru hinnad on vandetõlgiteenuse hindadest endiselt madalamad, jäädes keskmiselt vahemikku 16–17 eurot lehekülje eest. Vandetõlkidele kohalduvad kõrgemad tasumäärad on määruse eelnõu 2013. aasta seletuskirjas⁵ kajastatud ja need ei ole muutunud. Vandetõlk täidab avalikku ülesannet ning tal ei ole võimalik selle täitmiseks kokkuleppeid sõlmida. Vandetõlk on kohustatud seadusi ja välislepinguid tõlkima ja vandetõlgi tehtud tõlge peab vastama rangetele kvaliteedinõuetele. Riigi Teatajas avaldatud seadusetõlkeid loetakse kõikjal maailmas ja need peavad olema võimalikult kvaliteetsed. Praegu on Euroopas vandetõlkide tasumäär Justiitsministeeriumile teadaolevalt keskmiselt

³Eesti Tõlkebüroode Liit. Mida silmas pidada tõlke tellimisel. <https://www.etbl.ee/mida-silmas-pidada-tolke-tellimisel/>

⁴Statistikaamet. <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/rahandus/hinnad/tarbijahinnaindeks>

⁵Eelnõude infosüsteem. Vandetõlgile Riigi Teatajas avaldatavate tõlgete määramise ja täitmise kord ning tasumäärad. <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/61c652fe-cbc9-4b1d-bf7c-52ccb67e0833#b1uOsbdD>

50–60 eurot lehekülje eest⁶.

Samuti kirjutatakse määrusega ette kasutatavate töövahendite, eelkõige Tõlkevärava kasutamise kohustus. Tasumäärade tõstmise üks põhjus on vandetõlkidele avaliku ülesande täitmisel kehtestatav uus kohustus kasutada keeleabitööriistu.

Hinnangute järgi tõlkekulud tellija jaoks ei suurene,⁷ pigem on näha aina suuremat säästu tulevikus tänu täienevatele tõlkemäludele ja pidevalt arenevale masintõlkele.

Eelnõu § 1 punktiga 12 täiendatakse määruse § 8 lõikega 1¹, sätestades terminitöö tasumäärad mõistekirjete alusel. Terminitöö tasumäär põhineb Justiitsministeeriumi poolt 2023. aastal korraldatud terminitöö väikehangetel, mille pakkumustes oli kirje loomise hind keskmiselt 1,5–2 eurot.

Terminitöö tasumäärad on diferentseeritud, kuna mõistekirje lisamine on mahukam töö kui juba olemasoleva mõistekirje täiendamine.

Terminitöö sisu, millest tuleneb ka töö maht, on kirjeldatud eelnõu § 1 punktis 6.

Eelnõu § 1 punktiga 13 muudetakse määruse § 8 lõiget 2, lisades käibemaksu mittesisaldavate tasumäärade loetellu terminitöö tasumäära.

Eelnõu § 1 punktiga 14 tunnistatakse määruse § 8 lõiked 3 ja 4 kehtetuks.

Lõikes 3 on sätestatud standardlehekülje tähemärkide arv ning sihtkeele ja lähtekeele aluseks võtmine vastavalt tervikteksti või muudatuste tõlkimisel. Kuna tõlketasu arvutamisel tähemärgipõhisest arvestusest edaspidi enam ei lähtuta ning tasumäärasid lähte- ja sihtkeele järgi ei eristata, ei ole lõike 3 regulatsioon enam vajalik. Sõnapõhisele mahuarvestusele ülemineku põhjendused on esitatud eelnõu § 1 punktiga 10 muudetava määruse § 8 lõikes 1.

Lõikes 4 sätestatud minimaalsed tasumäärad on nüüd sätestatud määruse § 8 lõikes 1, mistõttu ei ole see säte enam vajalik.

⁶ Euroopa Liidu Asutuste Tõlkekeskus. Prices applicable in 2023, lk 1.

https://cdt.europa.eu/sites/default/files/documentation/pdf/0030_2022_Budget_2023_Adp_EN.pdf.

Translated. Official translations. <https://translated.com/sworn-certified-official-translation>.

ICG. How much do certified translation services cost? <https://theicg.co.uk/how-much-do-certified-translation-services-cost/>

⁷Kui võtta näitena ohvriabi seaduse ja ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse viimatised muudatused, siis seniste tasumäärade ja töökorralduse juures kujunes esimesena nimetatud seaduse muudatuste tõlkimise hinnaks 748 eurot ning ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse muudatuste tõlkimise hinnaks 1110 eurot. Sõnapõhise mahuarvestuse puhul oleks nende tõlkimise hind lähtekeele alusel olnud märgatavalt madalam, vastavalt 533,44 eurot ja 746,24 eurot. Uue tasumäära alusel oleks nende tõlkimise hind vastavalt 800,16 eurot ja 1119,36 eurot. Siinkohal ei ole arvestatud tõlkeabitarkvara pakutavat säästu, vaid keskendutud sõnapõhisele arvestusele ülemineku näitlikustamisele.

Järgmises näites on kaasatud arvutusse tõlkeabitarkvara pakutav võimalik sääst. Kui võtta näitena äriseadustiku viimased suuremad muudatused, siis seniste tasumääradega maksis 54,8 lehekülje muudatuste tõlkimine 1205,60 eurot. Võttes aluseks Tõlkevärava kui avaliku veebisaidi tõlkeabitööriista aluseks oleva tarkvara vaikeväärtused, selgub, et nimetatud tekstis kordub üle 2000 sõna ning 12 446 sõna asemel tuleb tasuda 7686 kaalutud sõna eest. Korrutades selle uue tasumääraga, saaksime uute hindadega Tõlkeväravat kasutades äriseadustiku muudatuste tõlkimise kuluks 1076,04 eurot. Seega oleks muudatuste tõlkimine uusi nutikaid Tõlkevärava võimalusi ja uusi sätestatavaid hindu kasutades esitatud näite puhul ja prognooside kohaselt kokkuvõttes 11% soodsam ning tõlgitavate sõnade hulga 38% vähenemisega märgatavalt kiirem.

Eelnõu § 1 punktiga 15 täiendatakse määrust §-ga 8¹, mis on üleminekusäte. Lisatava § 8¹ lõige 1 võimaldab teha erandi välislepingute tõlketööde määramisel, kuni vastav ministeerium Tõlkeväravaga liitub, kuid mitte kauem kui 2027. aasta 1. jaanuarini.

Välislepingute tõlkimist korraldavad asjaomased ministeeriumid ning määruses sätestatud uued tasumäärad ja regulatsioon laienevad välislepingute tõlkimisele niipea, kui ministeeriumid Tõlkeväravaga liituvad. Ministeeriumite kaasamine on Eesti Keele Instituudi korraldada ja see on Tõlkevärava projekti üks etapp.

Lõikes 2 sätestatakse, et varem kehtinud tasumäärasid rakendatakse juhul, kui tõlketöö on määratud enne uute tasumäärade jõustumist või kui tõlketöö täidetakse väljaspool Tõlkeväravat. Õigusselguse huvides sätestatakse lõikes 2 ka endised tasumäärad. Need sätted võimaldavad järkjärgulist üleminekut Tõlkevärava kasutamisele. Tõlkevärava kasutamisele seaduste tõlkimisel on kavandatud üle minna kohe pärast määruse jõustumist. Selle tarbeks loob tõlketöö tellija vandetõlgile konto ja juhendab vandetõlki tõlketöö ülesande täitmise algul. Seejuures peab arvestama vandetõlkide valmisolekut ja tööde mahtu, mistõttu jäetakse võimalus uuele korrale sujuvalt üle minna.

Tõlkevärav on oma olemuselt kohandatav ja aja jooksul muudetav iga asutuse vajadusi arvestades. Tõlkeväravaga liitumist koordineerib Eesti Keele Instituut ja kasutajakoolitusi pakub Tõlkevärava arendaja ning keskkonna kasutusjuhendid on põhjalikud ja kasutajasõbralikud.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul ei ole puutumust Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Määruse mõju ministeeriumitele

Tõlkevärav võimaldab asutustel säästa tõlkimisel raha ja aega, parandada tekstide ühtlust ja kvaliteeti, hoida kokku tõlkekorralduslike tarkvaralitsentside hankimise pealt, säilitada teavet tõlketellimuste ajaloo ja kulude kohta ning koondada tõlkestatistikat. Arvestades ka avalikus sektoris täheldatavat tõlketööde mahu järjepidevat suurenemist, on tõlkeabitarkvara ja keeletehnoloogia kasutuselevõtt ilmselgelt vajalik. See on vajadus, mille rahuldamisel on erasektor ammu ette jõudnud. Asutustel ei ole mõjuvat põhjust tõlkeabitehnoloogiaid nende pakutava ressursisäästu ja kvaliteedi parandamise juures mitte kasutada.

Seaduste ja välislepingute tõlkimise kulu katab asjaomane ministeerium. Seega tuleb selgitada, kas ja kuidas vandetõlkide tasumäärade muutmine mõjutab ministeeriumite eelarvet.

Riigi Teataja korraldab RTS § 6 alusel seaduste ja erandkorras muude õigusaktide tõlkimist, näiteks määruste tõlkimist ministeeriumite tellimisel ja kasutajate vajadusest lähtudes. Aastatel 2018–2022 oli eesti-inglise seadusetõlgete kogumaksumus keskmiselt ligikaudu 30 000 eurot aastas. Ministeeriumite ingliskeelsetele seadusetõlgetele kulunud summa erineb, jäädes seni lähtudes mahust vahemikku 200–8200 eurot aastas.

Tasumäärade muutumise korral suureneks keskmine aastane seaduste tõlkimise kulu 56% ja lisakulu oleks seega kõigi ministeeriumite peale kokku 17 000 eurot, kui tõlkeabitööriistade kasutamine ei tooks kaasa säästu. Tõlkevärava tõlkeabitööriista pakutav sääst on teiste keelte põhjal keskmiselt 40%, mõnes valdkonnas isegi kuni 80%. Seega mahub võimalik lisakulu laias laastus tõlkeabitööriista võimaldatavate säästuprotsentide vahemikku ega koorma

ministeeriumite tõlke-eelarveid. Samas ei ole eesti keeletehnoloogia kasutamisel seni konkreetset säästuprotsenti teaduslikult välja selgitatud. Küll aga on välja uuritud, et tänu masintõlke ja tõlkemälude kasutuselevõtule suureneb töötempo 15–20%.⁸ Pidades siiski silmas tõlketööde mahu ülemaailmset järkjärgulist, kuid pidevat suurenemist, on keeletehnoloogia kasutuselevõtmine mõõdapääsmatu ja tulevikus kindlasti säästu võimaldav areng.

Tõlkevärava tõlkeabitööriistad võimaldavad liigseid kordustõlgete kulusid kärpida, parandades ühtlasi tõlgete kvaliteeti. Prognoositavat mõju eelarvetele ei ole, aja jooksul võib prognooside kohaselt säästa.

Ministeeriumid peavad arvestama oma tõlke-eelarves sellega, millises mahus on kavas eelarveaastal seadusi vastu võtta. Uute suuremahuliste seaduste tõlkekulu võib mõnel eelarveaastal olla suurem.

Määruse mõju vandetõlkidele

Eestis on 109 vandetõlki. Seadusi tõlgivad 33 vandetõlki.

Uute terviktekstide tõlkimise tasu kindlaksmääramisel sihtkeelepõhiselt arvestuselt lähtekeelepõhisele arvestusele üleminekuga kaasnev mõju võib esmalt tunduda suur, kuid uute terviktekstide osa tõlgitavate seaduste hulgas on väga väike. Enamasti on siiski tegu muudatuste tõlkimisega, millele on kehtestatud suurem tasumäär.

Tõlgitavat teksti jääb korduste arvelt üha vähemaks ja tõlkimine muutub lihtsamaks. Samuti võimaldab tõlkeabiprogramm tõlkida otse tervikteksti, mis tähendab, et langeb ära vajadus tõlgitud muudatused käsitsi tervikteksti lisada, nagu seda on seni tehtud. Seega aitavad tõlkemälud ja masintõlge säästa aega käsitsi tehtava töö pealt.

Tõlkevärava tõlkekorraldusmoodul esitab vandetõlgile kogu vajaliku teabe arvestuse pidamiseks ja arvete esitamiseks, ilma et oleks vaja e-postkastis tellitud töid sirvida ja nende täitmist või tähtpäevi kontrollida. Vandetõlgi tootlikkus tõuseb ja seega olulist mõju tuludele näha ei ole. Samuti on terminitöö uue ülesandena tasustatav. Terminitöö mahtu on raske prognoosida.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega seoses ei ole kavandatud lisakulusid, eelarvemõju on analüüsitud eespool.

2023. aasta oktoobris esitles projektimeeskond vandetõlkide konverentsil Tõlkeväravat ja määruse muutmise kavatsust. Seadusi tõlkivatele vandetõlkidele korraldati Tõlkevärava koolitus, mille salvestus on veebis järelvaadatav. Kui vaja, korraldatakse lisateabepäevi.

Tõlkevärava projekt näeb ette tõlgete korraldamisega seotud ministeeriumite esindajate kaasamise. Tõlkevärava kasutajakoolituste eest kannab hoolt Tõlkevärava arendaja. Koostöös Eesti Keele Instituudi ja Välisministeeriumiga on kavas ametiülesande korras korraldada teabepäev ministeeriumite esindajatele.

⁸K. Saak. Tõlkemälu ja masintõlke vastete mõju kognitiivsele koormusele tõlkimisprotsessis. Magistritöö. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/cc531f3c-61b5-4c3b-847c-2b9e4066b87d/content>

Tõlkeväravale pääseb ligi veebibrauseri kaudu, mistõttu ei ole vaja paigaldada lisatarkvara või tellida täiendavaid asutusesiseseid IT-arendusi.

Kogu avaliku sektori tõlkekulu on umbes üle kahe miljoni euro aastas. Eeldades, et Tõlkeväravat hakkab kasutama kogu avalik sektor, on Justiitsministeeriumi tellitud analüüsihanke tasuvusarvutuste järgi (vt allmärkus [2 ülalpool](#)) võimalik tõlkekuludelt säästa umbes 1,3 miljonit eurot aastas.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 2024. aasta 1. juunil. Eeltöö määruse jõustumiseks on tehtud ja tehnoloogilised eeldused loodud: seadustest on eesti-inglise, eesti-vene ja eesti-ukraina tõlkemälud koostatud ning õigusterminite sõnastikud Ekilexis loodud ja Tõlkeväravaga liidestatud. Pärast määruse jõustumist on võimalik Tõlkevärava kasutamisele järk-järgult üle minna.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Kuna õigusakte ja välislepinguid tõlgitakse kõikide ministeeriumite valitsemisalas, saadeti eelnõu kooskõlastamiseks kõikidele ministeeriumitele ja Riigikantsseleile. Eelnõu kooskõlastasid kõik ministeeriumid.

Eelnõu esitati arvamuse avaldamiseks Eesti Keele Instituudile, seadusi tõlkivatele vandetõlkidele ja MTÜ-le Vandetõlkide Koda. Vandetõlkide arvamus on lisatud tabelina.